

Quatre quartets, T.S. Eliot

La literatura —com la vida mateixa— sovint és una combinació d'atzar i oportunitat. Existeix per una combinació o concatenació d'atzar: pel fet d'haver-se reunit, en un mateix moment i lloc, l'autor, la idea i la forma. L'atzar d'escollir, entre totes les possibles, una idea, una manera d'escriure-la —de presentar-la— i unes paraules i no pas unes altres. Per dir-ho en els termes de Lautrémont —més tard parafrasejats per Salvador Dalí per referir-se a l'*Angelus* de Millet— a *Les chants de Maldoror*: “*comme la rencontre fortuite sur une table de dissection d'une machine à coudre et d'un parapluie.*”

Si la creació literària pot ésser producte de l'atzar, no ho és menys la lectura: quan hi té a veure la casualitat amb el fet que llegim un llibre en un instant determinat i no pas en un altre?, en una època de la nostra vida i no pas en una altra? Més encara, que la llegim justament en l'instant exacte en el qual més ens ha de captivar o meravellar? Quan no ens podem alliberar de la impressió que aquella obra ha estat escrita per a nosaltres i per aquell moment precís, únic i irrepetible, de la nostra existència.

Els *Quatre quartets* (*Four Quartets*) de T.S. Eliot, Edicions Viena, 2010 són, sens cap gènere de dubte, una de les creacions poètiques més altes del segle XX. En la seva nota Àlex Susanna, el seu excel·lent traductor els compara, molt escaientment, amb “fer un vuit mil. Una obra trasbalsadora, que deixa petja tant en l'ànim com en la sensibilitat lírica i artística del lector. Una poemari d'imponent alçada que palesà de nou que la poesia, la poesia entesa de veritat, com una pregona interpretació del jo que ens franquegi l'entrada al món i al nosaltres, és molt més que poesia. Molt més que la poesia *pura* —*endogàmica*— que no cerca més que emmirallar-se en ella mateixa.

Per més paradoxal que resulti, potsar la seva exquisidesa sigui el seu més terrible enemic. Amb major raó en aquest segle XXI nostre, on la mediocritat no tan sols el més preuat dels valors, sinó fins i tot la garantia de l'acceptació i de l'èxit. En aquest sentit, l'obra d'Eliot se situa al costat de la de Marcel Proust, Joyce, Céline, Musil, Faulkner i d'altres grans escriptors del XX: tan amunt que provoquen vertigen als que estan avesats a l'adotzenament de la immensitat d'autors que tan sols saben reptar arran de terra.

Un vertigen que, cada vegada més, allunya la majoria dels lectors de la *gran literatura* —en realitat, si som seriosos, de *la literatura*. Aquella majoria que, tan sols sentir el títol d'alguna d'aquestes obres majors clàssiques se senten intimidats per elles —quan no estamordits. Pe aquells que, de manera conscient o inconscient, es diuen: «Per quina raó hauria d'afrontar-me amb l'obra d'Eliot — o qualsevol dels considerats *grans*— si puc fer-ho amb la d'en Tal Altre, que és molt més accessible? Per què escarssar-me sense necessitat?»

Un raonament que no és tan perillós en tant a prejudici, que ho és i molt, sinó, sobretot, en quant a fal·laç: ni totes les obres grans es caracteritzen per la seva dificultat — Charles Dickens seria, en aquest sentit, un exemple immillorable— ni totes les de nivell modest, per la seva facilitat —la nòmina d'autors contemporanis que confonen pregonesa amb abstrusitat és tan àmplia que fóra injust destacar-ne un de sol.

És precisament contra aquesta falsa idea, contra aquest funest prejudici, que cal que lluitin els *Quatre Quartets* —i tantes altres obres de mèrit (començant pel primer volum de *À la recherche du temps perdu*, publicat en dos volums per la mateixa editorial). Un poemari que no és, almenys d'entrada, difícil ni complicat de llegir —tot i que, segurament, no es pugui dir el mateix d'entendre'l, de copsar, d'aprehendre, en la seva complexa i completa totalitat.

Ho remarca de manera molt diàfana Jaime Gil de Biedma al seu pròleg. Així, ens fa saber que “De lo que no cabe duda es que *Four Quartets* responde a una concepción formal de una simplicidad, de una flexibilidad, de una unidad de efecto admirables.”, per matisar, un xic després: “nada hay ocioso, nada hay caprichoso, hasta la más humilde y más apercebida preposición está allí trabajando.”

Una idea, aquesta d'accessibilitat gens renyida amb enriquiment i pregonesa, que Àlex Susanna, comparteix plenament amb el seu amic, com ho demostra en el darrer paràgraf de la seva *Nota del traductor*: “Al lector interessat a aprofundir en aquesta catedral de la poesia del segle passat li recomano (...), sobretot, que s'impregni del text i deixi que ressoni dins seu: no crec que hi hagi cap manera més eficaç de fer-lo nostre i gaudir-lo més i més a mesura que l'escoltem, un cop i un altre, i creix la nostra admiració per ell.”

Una recomanació que no tan sols subscric al cent per cent, sinó que em fa la impressió que me l'hagi furtada, submergint-se furtivament i premonitòria a l'oceà subjugat del meu pensament mentre llegia els immortals, però sobretot captivadors, versos de T.S. Eliot: la irresistible força dels versos del

Quatre Quartets consisteix, per damunt de tot, en la seva capacitat d'atracció, de seducció immediata i definitiva.

Més que no pas llegir-ne el pròleg —i, encara menys, aquest insignificant apunt de lectura— els poderosos i indelebles versos d'Eliot conviden a ésser llegits, a capbussar-s'hi de ple, sense inhibicions, prejudicis ni partits presos, a deixar-se bressar pel seu excels onatge. La resta, si ha de venir, ja vindrà tota sola...

Per d'aconseguir-ho, a fi de poder-nos embriagar ben embriagats amb la seva eufòria poètica, potser seria aconsellable immersir-se directament en els versos, prescindint, de moment, tant de l'esplèndid pròleg de Gil de Biedma com de les paraules finals del traductor. I, si es vol que la sensació de descoberta incondicionada sigui encara més immediata, començant per la versió original, benauradament oferta a les pàgines parelles del llibre. I fer-ho encara que els nostre coneixement de la llengua anglesa sigui discret.

Fins i tot en aquest cas —mercès a la seva accessibilitat: "Time present and time past / Are both perhaps present in time future, / And time future contained in time past."— ben segur que hi sortirem guanyant, encara que tan sols sigui per a impregnar-nos de la seva musicalitat, del seu ritme intern, de la seva pulsio lírica, particular i intransferible.

En acabat, i només en acabat, podrem, en primer lloc, deixar-nos seduir també per l'esplèndida versió d'Àlex Susanna, que flueix pràcticament amb la mateixa delicadesa que la paraula d'Eliot. I, en segon, una vegada enllestida la doble lectura —anglesa i catalana— ens endinsarem en el pròleg i en la *Nota del traductor*, estant ja en condicions d'acabar-nos-hi sense que la nostra lectura se senti condicionada —o, almenys, tan condicionada. I, tot seguit, rellegir de nou, íntegrament, els *Quatre Quartets*, per gaudir-los i redescobrir-los.

Amb el benentès, és clar, que la lectura inicial ens hagi commogut i captivat, car —diguem-ho alt i clar— per més exquisida que sigui, no existeix ni pot existir una poesia *universalment* subjugadora, que trasbalsi i emocioni a tothom per igual. Cada lector o lectora té el dret —més encara, l'obligació— de cercar aquella que l'encisi més profundament, que *li arribi* més endins. Aquella, en definitiva, que li faci la sensació que hagi estat escrita *tan sols per a ell*.

En el cas concret dels *Quatre quartets*, la força del seu embruix és no tan sols immediata sinó constant. La seva poesia és una explosió d'individualitat —una serena explosió si se'm permet el (tan sols teòric) oxímoron. D'aquesta individualitat vertadera que, paradoxalment, ens universalitza. Pale-sant, una volta més, que, en realitat, només existeix una única possibilitat d'universalització: partir del que és particular. Submergir-se en el *jo* com a via per trobar —o, potser?, retrobar— el *nosaltres*.

Una poesia, i un pensament, o més aviat *una poesia que transcriu uns pensaments*, de clara ascendència heideggeriana, on es planteja l'eterna interrogació —contradicció, en ocasions— entre *ésser i temps*. O, més exactament, d'ésser *en* el temps. D'aquest temps que és el teatre —i també la necessària invenció— de l'existència. D'un temps on història, experiència i memòria es mesclen, ajuden i complementen. Que té la seva arrel darrera a la infància, que és el temps sense temps.

Acabarem aquesta ja massa prolix apunt de lectura comentant les, al nostre parer, evidents millores que ha suposat aquesta nova traducció. Nova perquè, per la seva amplitud, no seria precís parlar de revisió, només, i en tot cas, de re-visió. Amb la major modèstia possible —analitzar amb ànim correctiu la poesia d'Àlex Susanna és una temeritat que mai no gosaríem escometre — ens limitarem a assenyalar un parell d'encerts evidents.

En primer lloc, la ferma voluntat (esmentada per ell mateix a la seva *nota*) d'eliminar els precisismes innecessaris de la seva traducció anterior: *Quatre quartets*, Editorial Laertes, 1984. Una lirificació o poetització excessiva d'alguns mots d'Eliot que no es corresponien del tot amb la versió original. Per exemple, a la primera part de l'*East Coker* (a la pàgina 23 de l'edició de Laertes; a la 63 de Viena), allí on hi escrivia "començ" (per "*beginning*") ara hi ha deixat "començament"; on "viarany" ("*lane*"), "camí"; on "xardor" ("*heat*"), "calor"; on "rocam burell" ("*grey stone*"), "pedra grisa"; on "silenci balmat" ("*empty silence*"), "silenci buit"...

En segon, la decisió de mantenir les majúscules inicials de cada vers — presents a l'original d'Eliot— únicament quan s'escauen ortogràficament. A banda del pur avantatge estètic, el guany que s'obté en accessibilitat a la lectura és incomparable.

Pel que a l'edició de Viena es refereix, no podem deixar de remarcar una petita mancança, o potser badada: no aclarir que el pròleg és el de l'edició del 1984. Tot i ésser prou sabut que Gil de Biedma morí ja fa vint anys, no hauria estat malament indicar-ho. Així com fer esment que s'ha procedit a l'eliminació d'una part considerable del darrer paràgraf, referida al que es coneix com a *Brunetto latino*. Precisament allí on lloava la decisió del traductor de mantenir "la alternancia de terminaciones llanas y terminaciones agudas". Terminacions que, segons ens explica Susanna, en aquesta nova versió ha optat per no "reproduir "per tal de no forçar la sintaxi, el ritme, i encara menys el sentit".

En qualsevol cas, cal agrair que Viena hagi decidit —pels motius que sigui— publicar els *Four Quartets* a El Cercle de Viena, reservat en principi a la narrativa. Tant de bo d'altres seguissin el seu

exemple, acostumant-se a editar poesia en col·leccions de caire general, contribuint així a fer-la davallar d'aquella mena d'olimp literari, elitista i minoritari on, malauradament, sembla condemnada a viure. Ben segur que el benefici seria recíproc, si la poesia s'habituaés a vagarejar més sovint entre els simples mortals, semblant camí envers la *immensa minoria* de Blas de Otero.

Ens resta, només, transcriure una breu mostra de l'art de T.S. Eliot, que bé podrien servir com a definició general de la poesia:

«So here I am, in the middle way, having had twenty years –
Twenty years largely wasted, the years of *l'entre deux guerres*
Trying to use words, and every attempt
Is a wholly new start, and a different kind of failure
Because one has only learnt to get the better of words
For the thing one no longer has to say, or the way in which
One is no longer disposed to say it. And so each venture
Is a new beginning (...)

Four Quartets, East Coker, V

«Així doncs aquí em teniu, a mig camí, havent passat vint anys
– vint anys en gran part perduts, els anys d'entreguerres –
intentant aprendre a usar els mots, i cada provatura
és un començament del tot nou, i un tipus diferent de fracàs
perquè només has après a vèncer els mots
respecte d'allò que no has de dir més, o de la manera
en que ja no estàs disposat a dir-ho. Així cada aventura
és un nou començament (...)

Quatre Quartets, East Coker, V, traducció Àlex Susanna

22 i 23 de gener del mmxi

© Cesc Serrahima 2011

www.racodelaparaula.com

Informació sobre els drets

